

УДК 378+811.112.2(07)

У. С. БОДНАР

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ЕКОНОМІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Висвітлена доцільність впровадження та визначено найбільш прийнятні особистісно орієнтовані технології навчання у процесі вивчення німецької мови студентами економічних ВНЗ. Зазначено, що особистісно орієнтовані технології: проектна технологія, педагогічна технологія індивідуальної підтримки, сугестивна технологія та інші спрямовані на розвиток природних індивідуальних здібностей студента і становлення його суб'єктності.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання іноземної мови, педагогічна технологія, суб'єктний досвід, суб'єкт-суб'єктні відносини.

У. С. БОДНАР

ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА В ЭКОНОМИЧЕСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Показано целесообразность внедрения и определены наиболее приемлемые личностно ориентированные технологии обучения в процессе изучения немецкого языка студентами экономических вузов. Указано, что личностно-ориентированные технологии: проектная технология, педагогическая технология индивидуальной поддержки, суггестивная технология и другие направлены на развитие природных индивидуальных способностей студента и становление его субъектности.

Ключевые слова: личностно ориентированное обучение иностранному языку, педагогическая технология, субъектный опыт и субъект-субъектные отношения.

U. S. BODNAR

PERSON ORIENTED TECHNOLOGIES OF GERMAN LANGUAGE TEACHING IN HIGHER ECONOMIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article is dedicated to the question of introduction and defining the most appropriate person oriented teaching technologies in the process of German language study by the students of higher economic educational institutions. It has been noted that person oriented technologies: project terminology, pedagogical technology of individual support, suggestive technology and other are aimed at natural person abilities of a student.

Key words: person oriented education of foreign languages, pedagogical technologies, subjective experience, object-subject relations.

Теоретичною основою нашого дослідження стали основні ідеї концепції розвивального навчання (Ш. Амонашвілі, О. Савченко), основні підходи до розробки особистісно орієнтованого навчання (І. Якиманська), особистісно-соціально-діяльнісний підхід (О. Барабаншиков, М. Феденко), принцип діяльнісно-особистісного підходу (В. Андреев), особистісно-діяльнісний підхід (О. Зимняя). Попри значні здобутки психолого-педагогічної теорії особистості (І. Бех, Є. Бондаревська, В. Лозова, С. Подмазін, В. Серіков та ін.), методичний аспект особистісно орієнтованого підходу у мовленнєвому розвитку студентів залишається недостатньо вивченим.

Іноземна мова як навчальний предмет володіє великими можливостями для створення умов культурного та особистісного становлення студентів. На сучасному етапі розвитку освіти основною метою навчання іноземним мовам є особистість, яка здатна та бажає брати участь у міжкультурній комунікації на мові, що вивчається [8, с. 6]. Вивчення іноземної мови повинно

забезпечувати умови для самореалізації особистості студента, розвитку його творчого потенціалу, формування його основних життєвих компетенцій, уміння ефективно взаємодіяти з іншими студентами в процесі діяльності. Головною умовою реалізації цієї мети є парадигма особистісно орієнтованого навчання, яке базується на урахуванні особистісних якостей та інтересів студентів і сприяє подальшому їх розвитку. Організація особистісно орієнтованого навчання німецької мови – це процес створення таких педагогічних умов, які б сприяли активному розширенню комунікативної компетенції студентів та становленню їх суб'єктності у процесі особистісно орієнтованої розвивальної взаємодії у системі «викладач-студент». Існуюча організація навчання німецької мови у економічних ВНЗ не повністю сприяє реалізації та самореалізації всіх можливостей студентів, розвитку їх творчих особистісних якостей.

Однак досягнення фахівців з цієї проблеми частково застосовані у практиці вищої школи. Причиною такого стану є те, що в педагогіці вищої школи до цього часу недостатньо розкрита сутність особистісно орієнтованих технологій навчання німецької мови, вимоги до них та педагогічні умови щодо їх впровадження у навчальний процес, внаслідок чого у вищих економічних навчальних закладах використовують технології з урахуванням предметної сторони навчання без достатнього співвідношення з особистістю. Актуальність проблеми полягає в тому, що в процесі навчання німецької мови необхідно враховувати індивідуальні здібності кожного студента. Саме особистісно орієнтовані технології є одним з найбільш ефективних засобів розвитку і формування навичок іншомовного спілкування. Нами не знайдено загальновідомих технологій особистісно орієнтованого навчання німецької мови, які б допомагали досягти поставлених цілей у підготовці фахівців економічного профілю.

Важлива умова втілення будь-якої педагогічної концепції в практику навчального процесу – його технологізація. Особистісно орієнтовані технології є альтернативою традиційного підходу до навчання, який базується на засвоєнні готових знань та їх відтворенні. Недоліком сучасної освіти залишаються недостатні вміння студентів «вільно використовувати здобуті знання для розв'язання практичних завдань, аналізу нестандартних ситуацій» [9, с. 63]. Як свідчить практика, сьогодні студенти недостатньо думають, шукають і творять, переважно обмежуються механічним відтворенням прочитаного матеріалу з навчальних підручників і посібників. Саме тому визріла необхідність пошуку технологій, які б навчили студентів не лише читати та писати німецькою мовою, а й критично мислити, вміти відстоювати власну думку, формувати свідоме ставлення до розгляду будь-якої теми, створили умови для використання особистого досвіду й одержаних раніше знань для засвоєння нових.

Мета статті – обґрунтувати доцільність використання особистісно орієнтованих педагогічних технологій на заняттях з німецької мови у студентів економічних ВНЗ.

Стаття спрямована на вирішення таких завдань:

- розкрити суть особистісно орієнтованих технологій навчання німецької мови та вимоги до них;
- систематизувати найбільш прийнятні особистісно орієнтовані технології навчання німецької мови;
- проаналізувати переваги використання особистісно орієнтованих педагогічних технологій на заняттях з німецької мови.

Термін «педагогічна технологія» з'явився у педагогіці відносно недавно. І. Дичківська стверджує: «Педагогічна технологія функціонує як наука, що досліджує найраціональніші шляхи навчання, і як система способів, принципів і регулятивів, які застосовують у навчанні, і як реальний процес навчання... Але як би ми її не розглядали, головне в педагогічній технології – розроблення, деталізація інструментальних аспектів педагогічного процесу» [4, с. 66].

Насамперед необхідно розмежувати такі поняття, як освітня технологія, педагогічна технологія і технологія навчання. Всі вчені об'єднують концепції та системи педагогічних поглядів, характерні для певного історичного етапу, зокрема у нашому випадку – парадигму особистісно орієнтованого навчання.

Опираючись на працю І. Дичківської «Інноваційні педагогічні технології», ми можемо стверджувати, що призначенням освітньої технології є вирішення стратегічних для освіти завдань: проектування цілей, основних етапів, способів, організаційних форм освітньо-виховного процесу. Аналіз авторської концепції особистісно орієнтованого навчання І. Якиманської свідчить, що освітня технологія повинна сприяти: розкриттю суб'єктного

досвіду студента; формуванню особистісно значущих для нього способів навчальної діяльності (а не лише засвоєнню заданих прийомів, зразків, дій); оволодінню уміннями самоосвіти незалежно від конкретно-предметної її змісту; вихованню моральних ідеалів, їх втіленню в приватне життя; постійне слідування їм навіть в ситуаціях, у яких є перешкоди [10, с. 85].

Педагогічні технології виражають загальні ознаки та закономірності навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета. Конкретна педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного та управлінського процесів у вузі, об'єднує в собі їх зміст, форми і засоби.

Технологія навчання – це засвоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. Суттєвою особливістю педагогічної технології є те, що довільним діям вона протиставляє жорсткі алгоритмічні приписи, систему логічно вмотивованих дій, послідовний перехід від елементу до елементу. Якщо розглядати технології навчання в межах парадигми особистісно орієнтованого навчання, то можна стверджувати, що за багатьма показниками вони є схожими до окремої методики, які дозволяють спроектувати навчальну діяльність, максимально враховуючи індивідуальні здібності й можливості суб'єктів і гарантувати досягнення мети.

Ці технології можуть існувати тільки при реалізації принципу суб'єктності освіти, на основі якої формуються вимоги до них: – навчальний матеріал повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктивного досвіду студента, включаючи досвід його попереднього знання.

Надалі ми будемо вживати термін «особистісно орієнтована технологія навчання німецької мови».

Важливо спочатку вивчити суб'єктивний досвід студента, а згодом, спираючись на нього, формувати нові знання. Краще засвоюється той навчальний матеріал, який погоджений з суб'єктивним досвідом студента, тому що тільки особистісно значущі поняття добре засвоюються студентами. Звідси випливають наступні вимоги:

- викладання навчального матеріалу повинно мати за мету не лише розширення обсягу знань, а також постійне перетворення цих знань в суб'єктивний досвід кожного студента;
- у процесі навчання необхідно постійно узгоджувати суб'єктивний досвід студентів з науковим змістом набутих знань;
- потрібно активно стимулювати студентів до самоосвіти, саморозвитку та самовираження під час оволодіння новими знаннями;
- треба адаптуватися до особистісних особливостей студента, його індивідуальних властивостей, які впливають на навчальну діяльність;
- необхідна варіативність технології, тобто навчальний матеріал повинен бути організований так, щоб студент мав можливість вибору при виконанні завдань і використанні найбільш значущих для нього способів опрацювання навчального матеріалу;
- потрібно контролювати й оцінювати не лише результат, а й зміни особистості студента, які відбулись у процесі навчання.

Використання особистісно орієнтованих технологій у вивченні німецької мови дають можливість:

- розвинути індивідуальні здібності кожного студента;
- максимально виявити, використати індивідуальний досвід студента;
- спонукати внутрішню потребу розпочати навчальну діяльність;
- актуалізувати вже набуті знання та вміння для подальшого засвоєння нового навчального матеріалу;
- сформувати у студентів здібності до систематичного аналізу можливих варіантів виконання завдань;
- виробити здатність до самоконтролю під час виконання самостійної роботи;
- допомогти особистості пізнати себе, самовизначитись і самореалізуватись, а не формувати попередньо задані якості.

Важливого значення у впровадженні особистісно орієнтованого підходу у вивченні німецької мови є взаємозв'язок дидактичної системи і технологій навчання. Він реалізується за допомогою дослідницької, комунікативно-ділової, дискусійної та ігрової моделей навчання. І. Дичківська тлумачить цю модель як окрему схему або план діяльності педагога у навчальному

процесі. Її стрижнем є організована викладачем діяльність студентів на основі особистісно орієнтованих технологій, яка передбачає її продуктивний та пошуковий характер [4, с. 69].

Сьогодні ще немає загальноприйнятої класифікації технологій навчання, які належать до особистісно орієнтованих. На нашу думку, найбільш прийнятними особистісно орієнтованими технологіями для вивчення німецької мови в економічних ВНЗ є:

- проектна технологія;
- ігрові технології (ділові, рольові, ситуаційно-рольові, інтегративні та симуляційні ігри);
- педагогічна технологія індивідуальної підтримки (створення ситуації успіху, заохочення проміжних дій, диференційована допомога);
- діалого-дискусійна технологія (діалог, диспут, дискусія, мозкова атака, есе);
- сугестивна технологія;
- нові інформаційні технології навчання;
- кейс-метод;
- технологія розвивального навчання;
- технологія навчання за допомогою ситуаційних вправ.

Використання таких особистісно орієнтованих технологій на заняттях з німецької мови є доволі складним процесом. Технологізація особистісно орієнтованого навчального процесу передбачає спеціальне конструювання навчального тексту, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій щодо його використання, типів навчального діалогу, форм контролю за особистісним розвитком студента під час оволодіння знаннями. У своєму розпорядженні викладач, який застосовує на занятті перелічені вище технології, повинен мати тестові методики, індивідуальні завдання, основні відомості про студентів та особливості засвоєння ними навчального матеріалу.

Таким чином, при виборі особистісно орієнтованих технологій на заняттях з німецької мови викладачі повинні враховувати той факт, що знання, отримані студентом, набувають цінності тоді, коли допомагають у вирішенні реальних життєвих і професійних проблем, сприяють особистісному самовизначенню та самореалізації людини. Необхідно спрямувати зусилля викладачів ВНЗ на вивчення особистості студента, його індивідуальних здібностей, постановку конкретних виховних завдань, планування й застосування педагогічних засобів, об'єктивної оцінки результатів навчання відповідно до поставлених цілей. Особистісно орієнтовані педагогічні технології переносять акцент із масових педагогічних явищ на особистість студента, дають змогу вивчити можливості індивідуального розвитку, умови самореалізації людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барамзина С. А. Учебная деятельность школьников в контексте личностно ориентированного обучения / С. А. Барамзина // Педагогика. – 2006. – № 8. – С. 41–47.
2. Бим И. Л. / И. Л. Бим // Личностно-ориентированный подход – основная стратегия обновления школы // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 2. – С. 11–15.
3. Бех І. Д. Принципи сучасної освіти / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4. – С. 5–27.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник / І. М. Дичківська – К.: Академвидав, 2004. – 334 с.
5. Дубенчук І. Розвиток самостійної активно-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови засобами проектно-методики / І. Дубенчук // Нова педагогічна думка. – 2005. – № 4. – С. 25–27.
6. Кульневич С. В. Педагогика личности от концепций до технологий: Учеб.-практ. пособие для учителей и классных руководителей, студентов, магистрантов и аспирантов. – Ростов-на-Дону / С. В. Кульневич: Творч. центр «Учитель», 2001. – 160 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002. – № 26 (24 квітня – 1 травня). – С. 2–14.
8. Павленко О. П. Особистісно орієнтований підхід у навчанні іноземних мов / О. П. Павленко // Англійська мова та література. – 2006. – № 7. – С. 2–8.
9. Фасоля А. Азбука особистісно-орієнтованого навчання / А. Фасоля // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – № 4. – С. 62–67.
10. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. / И. С. Якиманская – М.: Сентябрь, 1996. – 95 с.